

ΦΙΛΙΠΠΟΣ
ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ

Μαγικές
ιστορίες
από την
καρδιά του
μεσημεριού

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

*Μαγικές ιστορίες
από την καρδιά
του μεσημεριού*

Εικονογράφηση ΕΙΡΗΝΗ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Το μαντίλι της νεράιδας.....</i>	<i>9</i>
<i>Ο νεραΐδοπαρμένος</i>	<i>23</i>
<i>Ο Παναγιώτης στον νεραϊδόκηπο</i>	<i>39</i>
<i>Ο λυράρης και οι νεράιδες.....</i>	<i>65</i>
<i>Ο αγαπημένος των νεράιδων.....</i>	<i>73</i>
<i>Το στοιχείο του πηγαδιού</i>	<i>83</i>
<i>Το στοιχείο της καρδιάς.....</i>	<i>87</i>
<i>Η γοργόνα κι ο ψαράς.....</i>	<i>91</i>
<i>Τελώνια στο πέλαγος.....</i>	<i>103</i>
<i>Επίμετρο.....</i>	<i>109</i>

Το μαντίλι της νεράιδας

Μια φορά ζούσε ένας που τον λέγαν Παντελή. Ο Παντελής ήταν παλικάρι ως εκεί πάνω, καλόκαρδο και δυνατό, πρώτο πάντα στη δουλειά. Αλλά ήταν άσχημος ο άμοιρος, μ' ένα κεφάλι μακρύ και στενό, μύτη στραβή και μάτια παράταιρα βαλμένα. Όλ' αυτά, όμως, δε θα τα πρόσεχες, αν ο Παντελής δεν είχε ένα κουσούρι¹ που έκανε τις κοπελιές να γε-

1. Ελάττωμα.

λούν και τις γριές να σταυροκοπιούνται: Πίστευε, ο παλαβός, ότι ήταν όμορφος, ότι έκαιγε καρδιές, κι ότι άλλος σαν κι αυτόν στη γη επάνω δεν υπήρχε!

«Έχω κάψει καρδιές εγώ» έλεγε και ξανάλεγε. «Τα κορίτσια με παρακαλούν, αλλά εγώ δεν τα λογαριάζω».

«Προκοπή δε θα βρεις με τα καμώματά σου, γιόκα μου» του 'λεγε η μάνα του, αλλά του Παντελή δεν ίδρωνε τ' αυτί. Σιγά μην έπαιρνε κοπέλα από το χωριό. Χάθηκαν οι πριγκίπισσες κι οι βασιλοπούλες; Χάθηκαν οι αρχόντισσες με τα χρυσά φορέματα που περνούσαν πότε πότε από τον μεγάλο δρόμο πάνω στ' άλογα;

Τέτοια έβαζε με τον νου του ο Παντελής όταν καθόταν να ξαποστάσει από τη δουλειά στα χωράφια. Τέτοια κι άλλα τόσα, που θα κοκκινίζατε αν σας τα ομολογούσα και θα λέγατε πως τα 'χε χαμένα το καημένο το παλικάρι μονάχο εκεί, στον κάμπο, παρέα με τους κόρακες και τα σπουργίτια.

Κι έτσι περνούσε ο καιρός κι η μάνα του Παντελή μάταια πάλευε να του βάλει μυαλό για να τον νοικοκυρέψει.

«Μόνος θα μείνεις, γιε μου» του λεγε. «Παντρέψου όσο είν' η ώρα σου, γιατί μετά καμιά δε θα σε θέλει».

«Εγώ δεν είμαι για τα λίγα, μάνα» απαντούσε ο Παντελής. «Εγώ είμαι για τα μεγάλα, τ' άπιαστα».

«Πρόσεχε, γιε μου, γιατί τα μυαλά σου έχουν πάρει τον ανήφορο» έλεγε η μάνα του και σκοτεινίαζε το βλέμμα της «κι όταν πιάσεις την κατηφόρα, ποιος σε σταματάει».

Γελούσε ο Παντελής κι έτρεχε να συναντήσει τ' άλλα παλικάρια του χωριού, να τους ιστορήσει ιστορίες απ' το κεφάλι του βγαλμένες πως τάχα μια αρχόντισσα τον παρακαλούσε να την παντρευτεί, πως μια βασιλοπούλα τα πλούτη της στα πόδια του τα ρίχνει. Τέτοια ιστορούσε ο Παντελής και τα παλικάρια τον περιγελούσαν, αλλά

δεν τον ένοιαζε τον παλαβό. Αυτός το 'χε σκοπό μόνο αρχόντισσα να πάρει.

Ήταν καλοκαίρι καιρός, θεριστής μήνας,² κι ο Παντελής είχε πέσει να ξαποστάσει δίπλα στ' αλώνι,³ σε μια σκιά. Εκεί που κοιμόταν, ακούει ένα ποδοβολητό σαν χοροπήδημα, ακούει γέλια και φωνές κι έπειτα ένα τραγούδι αγγελικό. Ανοίγει τα μάτια και τι να δει: Κάτι γυναίκες ίσαμ' εκεί πάνω, σπαθάτες⁴ και λυγερές, με μαλλιά λυτά που αγγίζανε τη μέση τους,⁵ η μια πιο όμορφη απ' την άλλη, είχαν μαζευτεί στ' αλώνι και το 'χαν ρίξει στον χορό και το τραγούδι.

2. Ιούνιος, ο μήνας που θερίζουν τα σπαρτά.

3. Τα αλώνια είναι πολύ συνηθισμένος τόπος συνάντησης των νεράιδων με τους ανθρώπους, ίσως επειδή βρίσκονται έξω από τον οικισμό και σε ψηλά σημεία.

4. Ψηλές και λεπτές.

5. Οι γυναίκες την εποχή εκείνη κυκλοφορούσαν στον δρόμο αλλά και στα σπίτια τους πάντα με κεφαλόδεσμο (μαντίλι ή τσεμπερί στο κεφάλι). Έτσι, ένας άντρας έβλεπε τα μαλλιά της γυναίκας μόνο όταν αυτή πήγαινε για ύπνο, οπότε έβγαζε το μαντίλι. Συνεκδοχικά, λοιπόν, η γυναίκα που 'χε λυτά τα μαλλιά της ήταν ελευθέρων ηθών.

«Παναγιά μου, τι είναι αυτό που βλέπουν τα μάτια μου;» μουρμούρισε ο Παντελής, που αμέσως κατάλαβε πως οι γυναίκες αυτές ήταν νεράιδες.

Είχε ακούσει ένα σωρό για τις νεράιδες: πως είναι κακές είχε ακούσει, πως είναι αιμοβόρες, πως τρώνε παλικάρια κι άλλα τέτοια, αλλά ποτέ δε φανταζόταν τέτοια ομορφιά. *Μια τέτοια θέλω για γυναίκα μου*, σκέφτηκε ο άμυαλος. *Μια τέτοια κι ας πεθάνω*.

Σηκώθηκε σιγά σιγά και πλησίασε να δει ποια να πρωτοπάρει. Ακούστηκε όμως το σούρσιμω των ποδιών του, τρέχουν οι νεράιδες εκεί όπου είχαν αφήσει τα μαντίλια τους και χάνονται σαν αστραπή από μπροστά του.

Δεν απογοητεύτηκε ο Παντελής. *Για να 'ρχονται αυτές εδώ, θα πει πως δε φοβούνται κανέναν*, σκέφτηκε, κι έβαλε με το μυαλό του να ξαναπάει το επόμενο μεσημέρι και να κάνει τον κοιμισμένο για να τις δει καλύτερα.

Το 'πε και το 'κανε ο Παντελής. Πάει το μεσημέρι, ξαπλώνει σ' άλλη σκιά, πιο κοντά στ' αλώνι, και σε λίγο να σου οι ομορφονιές, το στήνουν πάλι στον χορό και κάτι τραγούδια όλο μέλι. Μισάνοιχτα είχε τα μάτια ο Παντελής κι έβλεπε, έβλεπε και το μάτι του δε χόρταινε. *Αμάν, τι αρχόντισσες είν' αυτές, έλεγε από μέσα του, όχι οι μαδημένες οι δικές μας. Αμάν, Παναγιά μου, τέτοια γυναίκα θα πάρω, να λάμπει ο τόπος!*

Τότε ήταν που είδε μια, την πιο λυγερή, την πιο σπαθάτη, την πιο όμορφη απ' όλες που 'χε μάτια σαν τον ουρανό κι ήταν χρυσομαλλούσα, να του γελά και να του κλείνει το μάτι. Έτσι νόμισε, τουλάχιστον, ο άμοιρος. Πετάγεται ο Παντελής να την πιάσει, αλλά πού... πιάνονται οι νεράιδες; Ορμάνε όλες στα μαντίλια τους και γίνονται ανεμοζάλη.⁶

Μέρες και μέρες πάλευε ο Παντελής στ' αλώ-

6. Ανεμοστρόβιλος.

νια κι είχε στεγνώσει πια – τα μάγουλά του είχαν ρουφηχτεί, το χρώμα του είχε ξεθωριάσει. Μόνο το μάτι του έλαμπε ακόμα διψασμένο αλλά ξεδιψασμό δεν είχε. Γιατί το μυαλό του ήταν σταματημένο σ' εκείνη την ομορφονιά που κάθε μέρα του γελούσε, κάθε μέρα του 'κλεινε το μάτι και κάθε μέρα αστραπή γινότανε, φωτιά κι ανεμοζάλη.

Έτσι, μια μέρα αποφάσισε να πάει στη γριά μάγισσα⁷ να πάρει τη συμβουλή της.

«Το και το, μάγισσα» της λέει «αυτό κι εκείνο μου κάνει η ομορφονιά κι έχω παλαβώσει ο

7. Οι μάγισσες στις ελληνικές παραδόσεις δεν έχουν καμία σχέση με την εικόνα της κακιάς μάγισσας έτσι όπως εμφανίζεται στα βορειοευρωπαϊκά αλλά και στα σλαβικά παραμύθια. Είναι συνήθως γριές, ζουν μέσα στον οικισμό και ασκούν το επάγγελμα της μαμής και της πρακτικής γιατρού, βοηθούν δηλαδή τους ανθρώπους με κάθε δυνατό τρόπο σε κάθε είδους δυσκολίες (βλέπε και τη γριά Μοσχούλα στο παραμύθι «Ο νεραϊδοπαρμένος»). Σε ορισμένες περιπτώσεις, εμφανίζονται και μάγισσες ξένες, έξω από τον οικισμό, που είναι συνήθως πιο δυνατές. Η δράση τους όμως είναι πάντοτε αποτρεπτική (διώχνουν δαιμόνια, εξορκίζουν το κακό) και ποτέ δεν εμφανίζονται να προκαλούν το κακό.

καημένος· το χρώμα μου έχω χάσει. Τη θέλω για γυναίκα μου, μάγισσα. Τη θέλω κι ας χαθώ!»

Η μάγισσα αναστέναξε βαριά, σκέφτηκε να του πει να τις αφήσει τις δαιμόνισσες και να κοιτάξει να παντρευτεί καμιά από τα μέρη τους, να νοικοκυρευτεί, ο άμοιρος, με τα χάλια που 'χε, αλλά πάλι ήξερε το πείσμα του και την αναποδιά του, ήξερε πως πίσω δε θα έκανε και πως, αν δεν τον βοηθούσε, θα μαραινόταν ο κακορίζικος κι εκείνη θα το 'χε κρίμα.⁸ Σήκωσε το βλέμμα της, λοιπόν, και τον κοίταξε κατάματα: «Ας είναι, παλικάρι μου» είπε. «Άκου τι θα κάνεις: Θα πας αύριο στ' αλώνι από το πρωί και θα κρυφτείς καλά, να περιμένεις. Μόλις φανούν οι δαιμονισμένες και βγάλουν τα μαντίλια τους, πρόσεξε πού θα τ' αφήσει το δικό της αυτή που αγαπάς. Άσ' τες λίγο να ξενοιάσουν κι έπειτα όρμα και πιάσε το μαντίλι της. Άμα της πάρεις το μαντίλι, πάει, σου παραδί-

8. Θα ένιωθε τύψεις.

νεται. Τίποτα να μη σε νοιάζει. Μόνο πρόσεξε να μην το φανερώσεις, γιατί αυτή καπνός θα γίνει και θα σ' αφήσει μόνο κι έρημο. Κι αν πάλι το κάψεις, να ξέρεις πως μπορεί απ' τον καημό της να πεθάνει. Γι' αυτό, το καλύτερο είναι να το κρύψεις και να προσέχεις μη σε ξεγελάσει και το πάρει».

Μια το 'πε η μάγισσα, μια το 'κανε ο Παντελής. Της παίρνει το μαντίλι της ομορφονιάς, την πηγαίνει σπίτι του και την παντρεύεται.

Σάστισαν όλοι στο χωριό, έπαψαν τα γέλια και τα σταυροκοπήματα, σώπασαν τα στόματα που στάζανε φαρμάκι. «Βρε, τον Παντελή, που μας έκανε όλους καλά με την ομορφονιά που μας κουβάλησε» λέγαν οι λεβέντες και λιγώνονταν με την ομορφιά της, ζήλευαν τα κορίτσια, τη σταυρώναν οι γριές.

Φούσκωνε ο Παντελής από περηφάνια για τη γυναίκα που 'χε πάρει, όμορφη σαν τα κρύα τα νερά αλλά και νοικοκυρά σωστή· λόγο δεν είχε να

της πει, κάτι να την κατηγορήσει. Μόνο που 'ταν πάντα πικραμένη, η άμοιρη, το γέλιο της δεν το 'ξερε ο Παντελής, τραγούδι της ποτέ δεν είχε ακούσει, στους γάμους, στις γιορτές δεν ήθελε να στολιστεί όπως οι άλλες οι γυναίκες.

«Βρε καλή μου, βρε χρυσή μου» την καλόπιανε ο Παντελής, αλλ' αυτή το μαντίλι μόνο είχε στο μωαλό της.

«Το μαντίλι δώσε μου, να χαρείς» έλεγε η νεραίδα και τέλος δεν είχε το μαράζι⁹ της.

Σε λίγο καιρό να σου και τα παιδιά, ίδια η μάνα τους, με μάτια σαν τον ουρανό και μαλλιά χρυσά σαν τον ήλιο. Τέτοια ομορφιά, δεν είχαν ξαναδεί στο χωριό.

Όλο χαρά ο Παντελής, άκουγε τα παινέματα για την ομορφάδα των παιδιών του και καμάρωνε σαν τον διάνο.¹⁰ Η γυναίκα του, όμως, η νεραίδα,

9. Στενοχώρια, μελαγχολία

10. Ο γάλος, το αρσενικό της γαλοπούλας

πάντα στενοχωρημένη και πικραμένη. «Το μαντίλι δώσε μου, να χαρείς» έλεγε και ξανάλεγε, αλλά ο Παντελής το μαντίλι πίσω δεν της το 'δινε γιατί θυμόταν καλά τα λόγια της μάγισσας: «Μόνο πρόσεξε μην της το φανερώσεις, γιατί αυτή καπνός θα γίνει και θα σ' αφήσει μόνο κι έρημο».

Κι έτσι περνούσαν τα χρόνια, ώσπου μια μέρα που 'τανε γιορτή μεγάλη κι έπαιζαν τα όργανα στον πλάτανο, λύγισε ο Παντελής. Είχε βάλει τα κλάματα η νεράιδα και του ζητούσε το μαντίλι για να πάει, λέει, να χορέψει. Πώς έγινε τη μέρα εκείνη, τη συμπόνεσε ο Παντελής. Δεν μπορεί, σου λέει, να μου φύγει τώρα που 'χουμε παιδιά μεγαλωμένα.

«Σ' το δίνω να πας στον χορό, μόνο θέλω να μου τάξεις πως θα γυρίσεις σπίτι».

«Σ' το τάζω, άντρα μου. Σ' το τάζω» είπε η νεράιδα μες στη βιάση κι αρπάζει το μαντίλι.

Ντύνεται, στολίζεται, φοράει τα καλά της και

λάμπει μεμιάς το σπίτι από την ομορφιά της. Φεύγουν, πάνε στη γιορτή κι αστράφτει ο τόπος όλος – να την κοιτάξεις και να μην μπορείς να πάρεις τα μάτια σου από το θαύμα. Μπήκε στον χορό η νεράιδα κι άρχισε να τραγουδά ένα τραγούδι που 'σκιζε πέτρες και μάραινε καρδιές. Τραγουδούσε η νεράιδα κι έφερνε γύρους, μέχρι που έκανε γύρους τρεις και τότε κούνησε το μαντίλι, ήρθαν οι άλλες νεράιδες από τον ουρανό, την άρπαξαν, σηκώθηκαν ψηλά και χάθηκαν. Μιλιά ο Παντελής. Έμεινε μόνος να κλαίει απαρηγόρητος για τη χαμένη του γυναίκα, ο άμυαλος, που νόμισε πως μπορούσε μια νεράιδα να τη φέρει στ' ανθρώπινα.

Παιδιά, όμως, σαν τα δικά του δεν ξαναφάνηκαν στον τόπο. Όλα ομορφόπαιδα, με μάτια στο χρώμα του ουρανού και στα μαλλιά τον ήλιο, καλοπαντρεύτηκαν κι έκαναν κι αυτά παιδιά το ίδιο όμορφα. Κι όποιος τα συναντούσε, τα παίνευε και

τα τιμούσε. Κι αν κανένας φαρμακόγλωσσος¹¹ μιλούσε για την ασχημάδα του προγόνου τους, του Παντελή, σιγά μην τον πιστεύανε με τέτοια θαύματα που βλέπανε μπροστά τους.

11. Που μιλάει με κακία.